

Siyasi Amaçlar ve Onlara Ulaşmanın Yolları: Gücün Mahiyeti ve Kullanılması Meselesi Üzerine

Doç. Dr. Serik Kanayev

Siyasi amaç edinme ve siyasi amaçlara ulaşmanın yolları meselesi, hiç şüphesiz, siyasi realite faktörlerinden biri olan gücün rolünün tahliliyle bağlantısız olarak müzakere edilemez. Tabii ki, sosyal, siyasi ve diğer alanlarda güç, hümanizmin beşerî değerleri açısından evrensel problem bağlamında geleneksel bir şekilde kullanılır. Diğer bir gerçek şudur ki, o siyasi faaliyetin vazgeçilmez eşidir. Bununla birlikte siyasette amaçlara ulaşmaya yönelik siyasi amaç edinme ile siyasi faaliyetlerin, irade temelleriyle bağlı olması olayı kuşkusuzdur. Arzu, amacı elde etme yeteneği ve bunu gerçekleştirme doğrultusundaki kararlılığın belli bir aşaması sayılır. Siyasi arzuların gerçekleşmesi usulleriyle bağlı olarak siyasi amaçlara ulaşmanın demokratik, liberal, otoriter, totaliter ve terör vs. yöntemleri bulunur.

Siyasi amaçlara ulaşmanın demokratik yöntemi; etkileme, maddi teşvik, ikna yöntemlerinin kullanılması, kararların ortaklaşa müzakere edilmesi ve alınması gibi karşılıklı anlaşma ve işbirliği havası yaratan egemen etki usullerine başvurur. Yönetilenin yönetime boyun eğmesini mecbur kılan sebepler, yönetene saygı göstermeyi, onunla özdeşleşmeyi, alışkanlıkları, inançları ve onun emirlerini yerine getirmeye yönelik ilgiyi kapsar.

Liberal yöntemi pasiflik, zayıf yönetim, denetimsizlik ve sistemsizlikle nitelendirilmek mümkündür. Bu yöntemde kamu ile siyaset denetimi ve toplumun ekonomik, siyasi, manevi hayatına tesir eden diğer yönetim biçimleri zayıflamıştır veya tamamen hükümsüz bırakılmıştır. Söz konusu yönetime sadece düşünce özgürlüğü, farklı bakış açılara saygı duyma değil, bunlarla hiç uyuşmayan bunların 'ters yüzü' sayılabilecek ilkesizlik, göz yumma ve gevşeklik gibi unsurlar da özgü sayılır. Siyasi amaçlara ulaşmanın demokratik ve liberal yollarından bahsetmişken, bünyesinde demokratizm ve liberalizm unsurlarını birleştiren esnekliğin oldukça etkili olduğunu vurgulamak lazım. Tabii ki, gerçek sosyal ve siyasi sistemlerde söz konusu yolları saf bir şekilde görmenin çok zor olduğu gerçeğini kabul etmeliyiz. Her siyaset adamının faaliyetlerinde aynı derecede olmazsa bile, amaçlara ulaşmanın çeşitli yollarına özgü farklı unsurlar görülür. Bu unsurların birleşme olanağı ve uygunluğu, söz konusu yolların her birinde belirli çizgilerin ve duruma göre değişen görev fonksiyonunun mevcut olmasından kaynaklanmaktadır.

Otoriter yöntem çevresindekilerle hiç müzakere etmeksizin iradesini zorla kabul ettiren, aşırı derecede merkezileşmiş yönetim biçimidir. Otoriter siyasi rejim, toplumun

hukuki ve ahlaki kurallarını ihlal eden tek bir yöneticinin veya iktidarda bulunan grubun diktatörlük faaliyeti ve kişisel yönetimidir. Otoriteryanizm şartlarında yönetimin yasa- ma, yürütme ve yargı organlarına ehemmiyet verilmez. Söz konusu organlar işlemez ve yalnızca teoride varlıklarını sürdürürler. Otoriter rejim şartlarında zaman zaman siyasi düşünce, fikir ve faaliyetlerde yalnız çok sınırlı ve sıkı kontrol altına alınmış bazı fikirlerin varlığı mümkün olmaktadır. Fakat otoriteryanizmde siyasi muhalefet ile vatandaşların önemli devlet ve sosyal faaliyetlerle ilgili müzakerelere ve karar almalarına katılmaları konusunda bir uzlaşma görülmez. Otoriter rejimde yönetilen ve yöneten arasına engeller konmuştur. Çünkü sınırlanmamış iktidar mutlak siyasi hakimiyeti elde ederek, faaliyetini keyfi uygulama ve yolsuzlukla sürdürürken sadece despotik güce başvurur.

Toplumu idare etme sürecinde açıkça despotik güç kullanımı, siyasi plüralizm ve demokratik özgürlüklerin eksikliği, bütün halk için siyasi hakların kısıtlanmasıyla nitelendirilen devlet yönetim sistemi ile totaliter siyasi rejim yönetimi, siyasi amaçlara ulaşmanın niteliği ve usulü bakımından siyasi uygulamanın son derece önemli bir biçimi olarak sayılır. Totalitarizm, devletin düzenleme faaliyetine insanın neredeyse özel hayatının bütününe dahil ederek, devlete olağanüstü büyük görevler yükler.

Otoriteryanizm gibi, totalitarizm de baskı niteliğindeki siyasi araçları yönetilenin yönetene boyun eğmesini sağlamak için kullanır. Totalitarizmin, siyasi tarihte ortaya çıkmasının nihaî aşaması, bilindiği gibi, devlete mutlak egemenlik görevini yükleyen ve demokrasiyi, her türlü demokratik kurumu ve demokratik prosedürleri reddeden faşizmdir.

“Her şey devlettedir ve devletsiz hiçbir şey yoktur.” Mussolini'nin bu sözlerini faşist totaliter devletin düsturu niteliğini taşıyan bir örnek olarak değerlendirmek mümkündür.¹ Otoriteryanizm, totalitarizm ve faşizm arasında her ne kadar farklılıklar söz konusu olsa bile, egemen etkinin üslup ve usullerinden biri olan güç kullanmanın onların ortak özelliği olduğu şüphesizdir. Bu tür bir tesir, yapılan baskı ve zorlamaların en azami seviyesi olarak nitelendirilir. Bu durumda yönetenin emirlerini yerine getirmenin esas sebebinin, emirlere itaatsizlik durumunda verilecek cezadan korkmaktan kaynaklandığı iyi bilinen bir gerçektir.

Siyaset teorisinde ideolojik, psikolojik ve fiziksel tesirler gibi bir çok zorunlu etki biçimleri görülmüştür. Bununla ilgili olarak Zalyisin'in, psikolojik ve ideolojik tesiri, manevi bir zorlama olarak tanımlayan görüşüne katılıyoruz.² Bu tür bir saptama, söz konusu zorunlu etki biçimlerine manevi değerler ve faaliyetler vasıtasıyla zihniyete tesir etmenin üslup ve yöntemlerini de dahil etmeyi sağlar. Bunlardan hareket ederek, manevi baskının bünyesinde sadece ideolojik değerlendirme ve psikolojik göz dağı vermeyi değil, yönetilene belli bir tarzda davranmaya mecbur eden ahlak ve kamu oyununun tesirleri de bulundurduğunu söylemek mümkündür. Max Weber, bununla ilgili olarak etkilmenin ahlaki araçlarını bir takım egemen zorlama usullerine dahil etme gerekliliğini vurgulamıştır. Ancak geçmişin çok sert despotluk idaresi ve XX.asrın totaliter rejimi bile hiç bir zaman sadece şiddete başvurmakla kalmayıp, karizmatik liderin itibarı, gelenekler, manevi baskı vs. gibi bütün politik araçları da kullandılar ve kullanmaktadırlar. Ayrıca geçen asrın ortasından itibaren dünyada, özellikle gelişmiş sanayi ülkelerinde derin ekonomik, sosyal, sosyo-kültür değişikliklerin etkisiyle plüralistik yönetim modeli

¹ Bessonov B. N., *Faşizm: İdeolojiya i Politika*, Moskva, 1995, s. 45.

² Zalyisin İ., “Politışeskoje nasiliye v sisteme vlastıy” *Sostiyalno- politışeskii jurnal*, 1995, N 3 s.45 .

gittikçe yaygınlaşmaktadır. Söz konusu yönetim modeli, yönetimin dağılmasıyla ve onun ekonomik, kültürel ve diğer alanlarının çeşitli sosyal gruplar arasında yeniden paylaşılmasıyla dikkat çeker. Bu durum, sosyal gruplardan hiçbirinin; toplumun siyasi kurumlarını tam olarak kontrol altında tutamamasına ve siyasi kararların; onların aralarındaki uzlaşma neticesinde kabul edilmesine yol açar. Vatandaşlar demokratik prosedürleri kullanarak, siyasi eliti etkileme imkanına sahiptir.

Hukuk devleti kurma ve onun prensiplerini uygulamanın uzun süren tarihi süreci sonunda iktidarın güç kullanma araçlarının ve iktidara sahip olmanın anlamı azalmıştır. Şimdilerde demokratik devletlerde yöneten ve yönetilen fiziksel güç kullanmaya yalnızca başka çare kalmadığı durumlarda başvurur. Demokraside güç kullanmanın siyasetin ikinci dereceden aracına dönüştüğünü söylemek mümkündür. Bu, tabii ki, gücün iktidar ve onun muhalefeti tarafından hiç kullanılmadığı anlamına gelmez. Ancak gücün siyasete ve egemen kararlara özgü bir nitelik taşıyan araç olduğunu düşünen siyaset bilimciler siyasi realiteyi tam olarak yansıtmıyorlar. Hem güç kullanımı olmayan, hem de yalnız güce dayanan siyaseti aynı tarzda tasavvur etmenin zor olduğu bir gerçektir.

Hayatın ayrı bir faaliyet alanı olarak siyaset, diğer faaliyet alanlarından bütün toplum çapında iktidarın gücünü kullanabilmesiyle ayırt edilir. Toplumda düzen ve istikrarın sağlanması için devletin 'fiziksel güç kullanımı' tekeline geçirmesi gerekir. Max Weber "Devletin, yasal 'fiziksel güç kullanımı' tekeline başarıyla talip olan insan topluluğu" olduğunu yazar.³ Bu talebin yerine getirilmediği yerde birbiriyle çatışmada güç araçlarını kullanan çeşitli yönetim odakları ortaya çıkar, bu durumda devlet yönetim organları, siyasi istikrarı, toplumun bütünlüğünü sağlayamaz duruma gelir. Bunun sonucunda normal siyasi süreç, isyanlarla, ayaklanmalarla ve siyasi güç kullanmanın diğer biçimleriyle ihlal edilir.

Biz, siyasi amaç edinme meselesini; siyasi arzuların objektif önemi, siyasi programlar ve kararların gerçekleşme yolları ve belirli çizgilerin siyasi uygulamada gerçekleşmesi gibi yönleri ayırdık. Bu yönleri, onları kavrama mantığını teşkil eden siyasi süreçlerin nesnel mantığını algılayarak, bilimsel literatür ve sosyal-siyasi uygulamada ayrı bir öneme sahip olan soruna – "İktidar ve Güç" konusuna dahil etmek mümkündür. Bizim anlayışımızda, iktidarla ilgili meseleye göre güç cari iktidarın ve egemen düzenin muhafaza edilmesine yönelik, irade dışında kamulaştırılmış yönetimdir.

Politika-felsefe analiz alanında tanınmış uzman Hannah Arendt, güç kullanmanın, iktidarın uygulanmaması değil, onun eksikliği olduğunu ve şiddetin başladığı yerde, iktidarın sona erdiğini iddia eder.⁴ İktidar, vatandaşların rejime zahiren bağlanmaları olmaksızın ve onun kanunlarını kabul etmeksizin mevcudiyetini sürdüremez. Eğer yönetici boyun eğmeyi sağlamak için fiziksel güç kullanmaya başvurursa, vatandaşlarının desteğine, başka bir deyişle onları yönetme desteğine sahip olamaz.

İktidar ve güç arasındaki münasebeti çekişme olarak nitelendirmek mümkündür. İktidar ve güç çekişme hâlinde olduğu için birbirine imkan vermez, ama onlar çekişmede olduklarından, onların hiç biri diğeri olmadan mevcudiyetini sürdüremezler.

Siyasi baskı kullanma, siyaseti yöneten tarafından iktidara sahip olma, iktidarı uygulama ve iktidarı koruma, her şeyden önce iktidarını koruma araçları olarak kullanılan zor kullanma sistemidir. Baskı diğer yönetim araçlarından belirli özellikleriyle ayırt

³ Weber Max., a.g.e. s. 645.

⁴ Arendt Hannah, "Reflections on violence Journal of International Affairs" 1969 vol. 23 s. 11.

edilir. “Zoraki ve zoraki olmayan eylemlerin arasındaki fark; birincisinin istisnasız eskileri yıkmaya hevesli olmasından, ikincisinin ise en ziyade yeni bir şeyler yaratmaya merak duymasından kaynaklanır.”⁵

Sosyal reformlar döneminde güç, onları dış tehditlerden koruma, siyasi düşmanları bertaraf etme veya yok etme araçları olarak hizmet eder, ama belirli sosyal, ekonomik ve siyasal yapıyla münasebetlerin kurulmasını hedef alan aynı reformlar değiştirilemez

Baskı bireyi herhangi bir zorlama sürecinde belirli bir rol oynayabilen korkuya dayanır. Tehdit, emir, buyruk, yasaklar yardımıyla zahiri itaati ve herhangi bir talebin yerine getirilmesini elde etmek mümkündür. Ancak bireylere bu şekilde aşılana normlar ve değerler, onların şahsî iknalarının bir parçası değildir ve bu yüzden onların zihinlerinden kolayca kaybolurlar.⁶ Nihayet fiziksel güç kullanmayla ilgili cezaların hiç biri bağımlı olma ve itaat etmeyi temin etmez. Deneyim verileri, bu tür cezaların kullanılmasının istenmeyen hareket tarzını geçici olarak durdurmaya neden olduğunu ve sosyal hareket tarzının baskıya maruz kalan biçimlerinin ceza tesirlerinin durdurulmasından sonrası niteliğindeki yeniden kurulma eğiliminde bulunduğunu gözler önüne sermektedir.

Güç kullanımı pahalıya mal olan siyasi olgudur. Gücün kullanılması, büyük can kaybıyla ve maddi değerler, sosyal ve ekonomik enfrayapılarıyla bağlıdır. Sivil savaşların, etnopolitik ve sınıflar arası çatışmaların arenası olan ülkelerin ekonomik olarak on sene öncesine gerilediği bilinen bir gerçektir.

Siyasi sebeplerin zorunlu tedbirlerine göre; korkutmaktan siyasi düşmanların fiziki olarak yok edilmesine yönelik siyasi terörün, siyasi gücün çeşitliği ve onun en son biçimi sayılır. Modern siyasi terörizm araştırmacılarının çoğunun görüşüne göre, terör siyasi amaçlara ulaşmak için kullanılan silahlı kuvvetin özel biçimini teşkil etmektedir.

D.Long, belirli siyasi rejimlerin devrilmesini, kendi millî ve grup çıkarlarını zorla kabul ettirmeyi, son amacı olarak uluslararası hukuk düzeninin bozulmasını arzulayan grupların terör grupları olarak adlandırdığını belirtir.⁷

Teröristler sık sık faaliyetlerini “ savaş eylemi” olarak göstermeye çalışır ve kamuoyu gözünde “partizan”, “özgürlük savaşçısı” “isyancılar” gibi daha uygun bir imajı da benimsetmeyi arzular. Modern terörizm için beşerî ahlak normları geçerli sayılmaz, başka bir deyişle terörizm, insanın temel hakkı olan yaşama hakkını hiçe saymaktadır.

P. Wilkinson bununla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: Terör, diğer şiddet türlerinden; sadece sertliğiyle değil, son derece ahlaksızlıkla, araç seçmekte titizlik göstermemekle ve idare edilemezlikle ayırt edilmektedir.

Güç kullanımının tezahürünün çeşitli biçimlerini incelersek, siyasi gücün bünyesinde her zaman yönetilen, yöneten, amaç, araç ve sonucun bulunduğu insan faaliyetinin unsuru olduğunu görürüz. Uluslar, sınıflar ve gereken siyasi güce sahip olan ve onların amaçlarını gerçekleştiren sosyal gruplar, özellikle onların oluşturduğu yönetim organları, ordular, siyasi birlikler, mahkemeler ve partiler gibi güç kurumları siyasi gücü kullananlar olarak sayılabilir. Karşıt uluslar, sınıflar ve sosyal gruplar siyasi şiddete maruz kalan-

⁵ Arendt Hannah, a.g.e. s. 11.

⁶ Bitenova M.P., *Sostialnaya psihologiya* Moskva., 1996 s. 12

⁷ Wilkinson P., *Political Terrorism: A New Mode of Conflict*, Los Angels, 1975. s. 4.

⁷ Bitenova M.P., *Sostialnaya Psihologiya*, Moskva, 1996 s.12.

lar olarak karşımıza çıkar. Günümüz koşullarında bazı durumlarda , örneğin, nükleer savaş gibi siyasi şiddet biçimi kullanımında bütün beşeriyet gibi, dünyadaki doğal hayattan kendisi de şiddete maruz kalabilir.

Siyasi güç araçları denince, yöneten ve yönetilenin belirli bir amaca ulaşmak için güç eyleminde kullandığı araçlar anlaşılır. Bugünkü koşullarda siyasi amaçlarda oldukça sık olarak tamamıyla gerçek araçlar kullanılmaktadır. Bunlara aşağıdaki araçlara dahil etmek mümkündür:

- * Maddi araçlar (silah, savaş teknolojisi, hususi teçhizatlar vs.)
- * Hukuki araçlar (çeşitli yasama tutanakları, talimatlar, uluslararası protokollerin ve sözleşmelerin imzalanması vs)
- * İdeolojik araçlar (ideolojik fikirler, teoriler ve görüşler, ahlakî ve dini kurallar sistemi vs)
- * Ekonomik araçlar (üretim araçlarına sahip olma hakkından mahrum bırakmak, çeşitli ekonomik cezai hükümler ve para dönüşümü mekanizmalarının kullanılması vs.)

Siyasi gücün amaçları, uluslararası ve devlet içi ilişkilerin sistemlerini ve onların sahip olduğu araç ve güçleri teşekkül eden belirli tarihi koşullardan hareket ederek, her defasında yönetenler tarafından belirlenir. Siyasi gücün her eylemi, sınıfların, ulusların, sosyal grupların ve devletlerin arasındaki siyasi ilişkileri onların esas menfaatlerine uygun olarak düzenlemedir.

Siyasi gücün uluslar, sınıflar ve sosyal grupların yaptığı faaliyetleri, yönetilenin iradesinin bastırılması ve onun yönetenin isteğine uygun doğrultuda eylemlere zorlama olarak görülür. Fakat tarihi uygulamanın gösterdiği gibi, siyasi gücün bazı biçimlerinin kullanılması asıl sonuca ulaşmanın dışında başka, çoğu zaman hiç tahmin edilmeyen, hedeflenen amaçları aşan sonuçlara da götürür. Herhangi bir maddi ve manevi tesir siyasi şiddet aracı olabilir. Onlar sadece sosyal etkileşimlerde ve sınıflar, sosyal gruplar arasındaki ilişkiler sürecinde belirlenir.

Dolayısıyla, siyasi güçlerin çeşitli (demokratik, liberal, otorite, totaliter, terör) biçimlerini inceleyerek, tarihin; bazı insanların fikirleri, çıkarları vs. üzerine diğer insanların yaptığı baskının neticesinde daima kan döküldüğünü ve insanların acı çekmelerini beraberinde getirdiğini gösteren olaylarla dolu olduğunu tespit etmek mümkündür.

Kendisine koyduğu amaçlar ve koşullar doğrultusunda çıkarlarını; koruduğu insanların hayatı için en iyi koşulları sağlamak istemeyen bir partinin olma ihtimali düşünülemez. Fakat gerçek şu ki , söz konusu amaçlar ve koşullar çoğu zaman baskı biçimlerinin kullanılmasıyla elde edilir. Bu yüzden basit sloganlar ve hümanizme çağrılarla idare edilemediğini idrak etmek lazım. Yine de bu böyle sonsuza dek devam edemez. Hayatta çoğu faaliyet alanlarının globalleşmesini ve uygarlığı bile tehdit eden problemleri de beraberinde getiren günümüzün gittikçe zorlaşan dünya şartlarında ideoloji ve baskı gibi uygulamalara oldukça etkin bir alternatif arayışlarını devam ettirmek için baskı fenomeninin tabiatının titizlikle ve objektif olarak incelenmesi gerekir.